

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

“Vi har inte tid att våttorka golvet varje dag”

En kvalitativ studie om normer och regler vid
måltidssituationen i förskolan

Namn: Linnea Linzatti och Tove Mattsson
Program: Förskolläraryrket

Examensarbete: 15 hp
Kurs: LÖXA2G
Nivå: Grundnivå
Termin/år: HT/2023
Handledare: Eva Knuts
Examinator: Pia Williams

Nyckelord: *måltid, måltidssituation, regler, normer, makt*

Abstract

Denna studie undersöker vilka regler som finns vid måltidssituationen på olika förskolor, vad de grundar sig i samt pedagogers uppfattningar kring dessa och hur makt används för att upprätthålla eller förändra reglerna kring måltidssituationen. I styrdokument som "Läroplan för förskolan" (Lpfö18, 2018) saknas riktlinjer för måltidssituationer vilket kan leda till osäkerhet kring hur de kan se ut. Är reglerna uttalade och grundade i förskollärarens egna uppfattningar och normer eller gemensamt bestämda i förskolan? Genom en kvalitativ undersökning med frågelista som metod visar resultatet att reglerna varierar från förskola till förskola och att de innefattar både hur barnen får bete sig, vad som ska ligga på tallriken, att det måste smakas och att barnen måste vänta på varandra innan de får gå från matbordet. Reglerna grundar sig i allt från att det ska vara "en trevlig stund för alla" till traditioner, men även utifrån empatiska aspekter såsom pedagogers egna upplevelser kring mat och tvång. Makten synliggörs genom tvång att smaka eller äta upp det ena före det andra samt vid konsekvenser om barnen inte följer reglerna. En problematik flera pedagoger lyfter är att det finns olika uppfattningar kring regler och normer i arbetslagen. Vår förhoppning är att studiens resultat ska vara en ögonöppnare för verksamma inom förskolan och därmed öppna upp för ett förändringsarbete när det kommer till reglerna vid måltidssituationen.

Förord

Vi vill rikta ett stort tack till alla pedagoger som medverkat i vår undersökning. Tack för att ni ville dela med er av era uppfattningar och upplevelser kring måltiderna, era svar har varit otroligt värdefulla och intressanta. Vi vill också tacka vår handledare Eva Knuts som gett oss inspiration och uppmanat oss att ha roligt på vägen. Tack till våra sambos och familjer för hejarop och stöd. Slutligen vill vi tacka varandra för ett fantastiskt samarbete med mycket glädje, intressanta samtal och många skratt!

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	6
2. Bakgrund.....	7
2.1 Måltidssituation.....	7
2.2 Styrdokument och riktlinjer.....	7
2.3 Problemformulering.....	8
3. Syfte och frågeställningar.....	8
4. Tidigare forskning.....	8
4.1 Måltider historiskt sett.....	8
4.2 Måltider och regler.....	9
4.3 Normer och makt.....	10
4.4 Pedagogers inflytande.....	11
4.5 Inställningen till maten.....	11
5. Teoretisk utgångspunkt och centrala begrepp.....	12
5.1 Foucaults teori om makt.....	12
5.2 Centrala begrepp.....	13
5.2.1 Regler.....	13
5.2.2 Normer.....	14
5.2.3 Objektiv kapacitet.....	14
6. Metod och material.....	14
6.1 Metodval.....	14
6.2 Urval.....	15
6.3 Genomförande.....	15
6.4 Materialet.....	16
6.5 Tillförlitlighet.....	16
6.5.1 Trovärdighet.....	16
6.5.2 Överförbarhet.....	17
6.5.3 Pålitlighet.....	17
6.5.4 Konformitet.....	17
6.6 Etiska överväganden.....	17
7. Resultat och analys.....	18
7.1 En lunch på förskolan.....	18
7.2 Kladdfritt och lugnan ro.....	19
7.3 Panerade pekpinor.....	20
7.4 Matiga regler.....	21
7.5 Det sitter i väggarna.....	23

7.6 Duka av sist.....	24
7.7 Pedagogers och barns inflytande.....	24
7.8 “De vet inte nåt annat”.....	26
7.9 Nationella riktlinjer.....	26
8. Diskussion.....	27
8.1 Metoddiskussion.....	27
8.2 Vilka regler menar pedagoger finns för måltidssituationen i olika förskolor?.....	27
8.3 Vad grundar sig de reglerna i?.....	28
8.4 Hur används makt för att upprätthålla eller förändra reglerna kring måltidssituationen?.....	28
8.5 Resultatdiskussion.....	28
8.6 Vidare forskning.....	30
8.7 Slutord.....	30
9. Referenser.....	31
Bilaga 1.....	34

1. Inledning

– Allt ska smakas på, bestämda platser och man får ”bara” två portioner oavsett storlek på portionen/portionerna. Att allt ska smakas finns för att det är vanligt, man vill att barnen äter av allt. (Cecilia, 27 år)

Cecilia, en förskollärare som vill att barnen äter av allt “för att det är vanligt”. En regel som för en vuxen kan ses som en självklarhet, för en annan tvång och för ett barn någonting som kan leda till en komplicerad relation till mat.

En av oss kan än idag inte äta en specifik maträtt som serverades på förskolan på 90-talet. Anledningen? Den starka kopplingen till tvånget att äta upp det som låg på tallriken. För oss är mat lustfyllt och en källa till gemenskap när vi är med våra familjer. Maten väcker inte bara vår kreativitet och fantasi utan även känslor och minnen. Doften av nygräddade pannkakor hemma hos mormor som liten kan få en att känna sig trygg och nostalgisk. Likaså kan maten vara omfamnande och tröstande i stunder när livet inte känns lika ljust. En önskan är att alla barn ska ha och få känna samma känslor till maten som oss och att när de blir äldre kan minnas tillbaka till måltiderna på förskolan utan känslor som väcker obehag. Att deras måltider inte ska präglas av normer och regler som för oss är orimliga.

– Vi väljer minst 2 grönsaker, vi smakar på maten som serveras, vi äter under tystnad i 5 min för att alla ska komma igång och äta. (Kristina, 51 år)

Vad ligger till grund för dessa oskrivna regler? Att det ska smakas på det ena före det andra eller till och med tvånget av att smaka på allt. För vems bästa?

I styrdokument som “Läroplan för förskolan” (Lpfö18, 2018) saknas riktlinjer för måltidssituationer vilket kan leda till osäkerhet kring hur de kan se ut. Är reglerna uttalade och grundade i förskollärarens egna uppfattningar och normer eller gemensamt bestämda i förskolan? Utgår förskollärarna från barnens perspektiv och behov när det kommer till maten eller snarare vad som underlättar måltidssituationen utifrån ett vuxet perspektiv?

I vår kvalitativa studie undersöker vi pedagogers uppfattningar kring regler vid måltidssituationer samt vad de grundar sig i. Vår förhoppning är att studien ska resultera i att verksamma personer i förskolan får upp ögonen för måltidssituationerna och de normer och regler som finns, både uttalade och uttalade. Hur ser måltiden egentligen ut? Vilka regler finns och för vem är reglerna utformade? Och hur används makt för att upprätthålla eller förändra dessa normer och regler?

2. Bakgrund

I detta avsnitt ger vi en syn på måltiden som begrepp, vad förskolans styrdokument säger om måltider samt varför vi anser att måltidssituationer i förskolan är av betydelse att studera.

2.1 Måltidssituation

Som universitetsadjunkt Ryberg (2019) skriver i sin licentiatuppsats ses måltider i förskolan ofta som en rutinsituation och gäller de tillfällen under dagen när barnen erbjuds mat, det vill säga frukost, lunch och mellanmål. Vidare menar Ryberg (2019) att ramarna för hur måltiderna ser ut, hur maten serveras och vilken tid barnen erbjuds mat kan variera på olika förskolor samt olika avdelningar och kan bero på arbetslagets förhållningssätt och förgivettaganden, regler eller traditioner kring mat och måltider. Munck Sundman (2013) beskriver i sin licentiatavhandling om hur barn gör måltid, att de lokala normer och regler som upprätthålls av arbetslaget då skapar den måltidskultur som råder på förskolan.

Fortsättningsvis skriver Munck Sundman (2013) att måltider i förskolan kan väcka diskussioner kring både pedagogiska och didaktiska ställningstaganden, likväl som praktiska åtgärder kring möblering, servering och bordsplacering. Är det bäst med höga eller låga bord? Ska barnen äta själva eller erbjudas hjälp? Aspekter som lugn och ro eller att barnen ska äta varierad kost kan ligga till grund för mer eller mindre uttalade regler kring måltider, och dessa regler kan därmed variera från förskola till förskola.

Måltidssituation är ett centralt begrepp i vår studie och för att klargöra detta begrepp syftar vi på tillfället när det serveras mat på förskolan. Vi kommer därmed fokusera på sociala regler runt matbordet och även regler när det kommer till själva maten.

2.2 Styrdokument och riktlinjer

I förskolans läroplan (Lpfö18, 2018) finns det en avsaknad av riktlinjer och strävansmål gällande måltider på förskolan. Ordet *måltid* nämns endast en gång och lämnar därmed ett stort tolkningsutrymme för hur måltiderna i förskolan ska utformas och genomföras. Det kan bli problematiskt eftersom måltiderna är en daglig rutin i verksamheten och någonting som för en del av barnen sker tre gånger om dagen.

När fysisk aktivitet, näringsriktiga måltider och hälsosam livsstil är en naturlig del av barnens dag kan utbildningen bidra till att barnen förstår hur detta kan påverka hälsa och välbefinnande. (Lpfö18, 2018, s. 9)

I detta citat från läroplanen (Lpfö18, 2018) nämns måltider endast kopplat till påverkan på hälsa och välbefinnande utifrån en hälsoaspekt, och ingenting gällande hur pedagoger kan arbeta för att skapa matglädje eller hur måltiden kan ses som en pedagogisk del av utbildningen i förskolan. Däremot har Livsmedelsverket, tillsammans med Skolverket, upprättat nationella riktlinjer för måltider i förskolan. Dokumentet är skrivet 2016 men har sedan dess blivit uppdaterat ett flertal gånger, vi kommer därför utgå från den senaste revideringen från 2023. Riktlinjerna har som syfte att utgöra vägledning och stöd kring måltiden i förskolan, till exempel hur pedagoger eller måltidspersonal kan arbeta för att främja bra matvanor och skapa matglädje. Vidare skriver Livsmedelsverket (2023) att måltiden har stor betydelse för mer än bara barnens hälsa och välbefinnande.

Måltiden är lika väl ett tillfälle för trygghet, omsorg och att bygga relationer som ett tillfälle för utveckling och lärande.

2.3 Problemformulering

Utifrån ovan nämnda styrdokument är tolkningsutrymmet fortsatt stort gällande pedagogers förhållningssätt vid måltiden. Även vilka normer och regler som barn förväntas följa vid måltiden finns det inga konkreta riktlinjer för. Vår hypotes kring måltider, baserat på våra egna erfarenheter, är att regler och normer skiljer sig åt från förskola till förskola. Då det heller inte skett någon övergripande forskning på normer och regler vid måltider utan mer hur förskollärare ser på den pedagogiska måltiden, finner vi det intressant att undersöka detta och därmed bidra med kunskap utifrån erfarenheter och uppfattningar kring regler vid måltiden från verksamma inom förskolan.

3. Syfte och frågeställningar

Syftet med vår studie är att undersöka vilka regler pedagoger menar att det finns vid måltidssituationen i olika förskolor och vad de grundar sig i, samt om pedagoger använder makt för att upprätthålla eller förändra reglerna vid måltidssituationen. Intresset ligger i pedagogers attityder kring normer, regler och riktlinjer som finns vid måltidssituationen och vår studie kommer utgå från deras uppfattningar.

Följande frågeställningar kommer vi utgå från i vår undersökning:

- Vilka regler menar pedagoger finns för måltidssituationen i olika förskolor?
- Vad grundar sig de reglerna i?
- Hur används makt för att upprätthålla eller förändra reglerna kring måltidssituationen?

4. Tidigare forskning

I det här avsnittet presenteras tidigare forskning som vi anser är relevant i relation till syfte och frågeställningar i vår studie.

4.1 Måltider historiskt sett

I sin licentiatavhandling skriver Munck Sundman (2013) utifrån en historisk tillbakablick att det länge har funnits tydliga åsikter och normer kring hur måltider ska genomföras och hur de som deltar i måltiden förväntas uppföra sig. Måltiden har således varit förknippad med kunskap kring vett och etikett samt att uppföra sig civiliserat. Vidare skriver Munck Sundman (2013) att maten som serverades barnen i den tidiga barnomsorgen var av stor vikt för barnens hälsa, men hela måltidssituationen sågs dessutom som ett tillfälle att lära barnen om god ordning, vett och etikett, bordsskick, hygien och hushållsarbete. Även Ryberg (2019) menar att vikten av måltiden historiskt sett varit kopplad till just fostran. Måltider presenteras i Barnstugeutredningen som en rutinsituation där de vuxnas närvaro vid måltiden är av betydelse för att kunna agera som goda förebilder och i dialog med barnen samtala om bordsskick samt vett och etikett (Munck Sundman, 2013; Ryberg, 2019). Med vidare hänvisning historiskt sett redovisar Norman (2003) i sin licentiatuppsats flera attityder vid måltidssituationen som kan illustrera hur uppfostran vid matbordet såg ut i slutet av

1800-talet. Exempelvis att maten ska tysta munnen och att barnen ska sitta kvar vid bordet tills alla har ätit färdigt.

Etnologen och måltidsforskaren Tellström förklarar i en inspelad föreläsning om barn, mat och hälsa att barn tidigt blev en del av köksarbetet i hemmen och därmed viktiga för matproduktionen (Sveriges utbildningsradio, 2016). Tellström beskriver tre olika epoker av barnens ätande, med början på 1600-talet som då handlade om att vuxna skulle forma och tukta barnen. Det vill säga att barnen fick äta mat som redan var tuggad av en vuxen, de skulle äta under tystnad och fick inte närvara vid de vuxnas matbord förrän de var omkring 13-14 år och kunde uppföra sig. På sent 1800-tal och 1900-tal handlade måltiden istället om att vägleda barnen - vi måste äta för att kroppen är som en maskin som behöver bränsle. Vidare till 2000-talet där fokus snarare ligger på att uppmuntra barnen att smaka och prova, men utan tvång. Under denna epok kommer också den särskilda barnmaten som avviker från de vuxnas mat, vilket medför att barn i större utsträckning själva får välja vad de vill äta. Tellström lyfter också i föreläsningen (Sveriges utbildningsradio, 2016) att vi nu på 2000-talet kan se 9-12 åringar laga mat i tv, vilket visar på att barn idag får en egen matidentitet mycket tidigare än äldre generationer.

4.2 Måltider och regler

Albon och Hellman (2019), båda universitetslektorer, har gjort två studier och observerat både i en engelsk samt i en svensk förskola. De undersöker hur små barns kroppar blir styrda och civiliserade under måltidssituationer i förskolan. Författarna pekar nämligen på att små barns kroppar är mer benägna att bli "över-civiliserade", med andra ord mer disciplinerade, under just måltiderna i jämförelse med andra tillfällen under dagen, exempelvis i den fria leken. Albon och Hellman (2019) förklarar att civilisering handlar om att förkroppsliga ett beteende som av de vuxna är lämpligt och önskvärt i just det sammanhang de befinner sig. De metoder som används vid måltiderna presenterar författarna utifrån tre centrala teman som är; Lämplig tid för att äta och dricka, Lämplig plats för att äta och dricka samt Kroppsliga regler vid måltiden. I det första temat synliggörs det att förskolan består av fasta tider och rutiner, exempelvis bestämda tider för varje måltid, som beslutas utifrån vad vuxna anser är bra och lämpligt för barnen. Dessa fasta tider för måltidssituationer resulterar i sin tur i att barnen får uppleva mycket väntan, närmare bestämt en högre grad av väntan kopplat till just måltider jämfört med andra aktiviteter i andra miljöer under dagen. Som exempel på väntan lyfter Albon och Hellman (2019) att barnen måste vänta på mattan innan måltid, köa för att tvätta händerna, vänta på att bli kallad till bordet samt vänta tills alla barn har fått mat innan de får börja äta.

Fortsättningsvis inom temat Lämplig plats för att äta och dricka synliggör Albon och Hellman (2019) att pedagogerna huvudsakligen styr barnens kroppar på olika sätt när det kommer till den rumsliga utformningen gällande måltider. Barnen skulle hitta rätt stol vid bordet utifrån de bestämda platser som pedagogerna beslutat, sedan förväntades barnen sitta på sin stol och kontrollera sin kropp, det vill säga undvika att fysiskt röra sig vid andra barns utrymme vid bordet. Om barnen inte klarade detta kunde de få sina stolar intryckta mot bordet för att på så sätt göra det svårare för dem att röra sig. Vidare finns det förväntningar på att barnen ska ha ett gott bordsskick, till exempel att äta korrekt med bestick och tala med dämpad röst, vilket författarna betonar i temat Kroppsliga regler vid måltiden. Även Ryberg (2019) lyfter olika regler som i dagens förskola handlar om att barn ska fostras och lära sig hur en måltid ska vara. Det vill säga regler som att inte röra besticken innan maten är serverad på tallriken, äta med bestick, tacka för maten samt hur vi kan uttrycka oss om en

viss mat inte var god. Måltiden som aktivitet menar Ryberg (2019) därmed har två huvudsakliga fokus, dels att ge barn en god omsorg i en trivsam samvaro och dels att fostra barn genom goda matvanor och bordsskick.

Sepp (2017), universitetslektor i mat- och måltidskunskap, skriver att enskilda pedagogers förhållningssätt kring vad de anser är rätt och fel vid måltiden ofta påverkar hur måltiden ser ut men hon menar även att tidigare generationer av pedagoger kan ligga till grund för de regler och normer som finns kring matbordet.

4.3 Normer och makt

Hur det samtalas vid måltiden präglas av normer och regler, ofta bestämda av vuxna framhäver Ryberg (2019). Vilka samtalsämnen som inte är accepterade eller om det bör vara tyst innan maten läggs på tallriken är exempel som Ryberg (2019) tar upp. Sepp (2013) menar att barnen är väl medvetna om dessa regler och normer och att dessa är något som barnen måste förhålla sig till. Även Dolk (2013) beskriver måltidssituationen som ett tillfälle med en mängd förväntningar och hon tar upp exempel, hänvisade till Hellman, på mer eller mindre uttalade etikettsregler som att det inte ska sjungas annat än vuxeninitierade sånger, maten ska ätas med bestick, inget bröd innan maten är uppäten och sitta kvar tills alla ätit upp.

Sepp (2013) skriver om maktkampen vid måltidssituationen och beskriver att de barn som ofta är de som avviker från regler och normer är dem som blir involverade i maktkamperna, vilket kan röra sig om att inte sitta still eller motviljan att äta. Hellman (2010) är ytterligare någon som lyfter maktkampen i sin avhandling:

För att få barn att äta då de inte vill använder vuxna hot, förlöjliganden, försöker locka barnen eller försöker få dem att internalisera normer och själva tycka att de är värda att efterföljas. (Hellman, 2010, s.140)

Dolk (2013) betonar att måltidssituationen blir ett extra tacksamt tillfälle för barn att utmana vuxnas makt vid och vad som ligger till grund för det är just de vuxnas regler vid matbordet som enligt Dolk (2013) kan ses som en ordningsdiskurs. Författaren lyfter även teoretikern Foucaults tankar om att utan motstånd finns det inga maktrelationer.

Emilson (2016) lyfter hur barn uppmuntras till lydnad och anpassning, utan att riktigt kunna förhandla, genom vuxnas sätt att kommunicera disciplinerade värden på ett auktoritärt sätt. Med värden menar författaren någonting som är socialt konstruerat som upplevs gemensamt och kan vara vad som är rätt och fel eller bra och dåligt. Dock har det auktoritära tillvägagångssättet ersatts med en mer vänlig och osynlig styrning. Emilson menar också att även om barn idag mer ofta blir lyssnade till, enligt en nordisk studie av Emilson själv och Johansson (2013), innebär det dock inte att barns röster blir hörda utan att det är de vuxna som styr barnen i önskad riktning. Vilket även Dolk (2013) beskriver som indirekt styrning där barn tror att de får vara med och bestämma, men valen är förutbestämda av de vuxna. Liket de vuxnas sätt att disciplinera på kan även barns motstånd te sig öppet men också dolt genom tystnad eller ignorans (Dolk, 2013).

Sunesson (2016) beskriver ett annat typ av motstånd där barn gör protest mot kollektiva regler där "jaget" tvingas rätta sig efter regler som finns i gruppen. Sunesson (2016) tar som exempel upp regeln att sitta kvar vid matbordet tills alla ätit upp och att en protest mot detta

kan bli högljudd och störande för barnen som ännu inte ätit upp - vilket i sin tur leder till att det barn som stör får lämna matbordet och därmed får sin vilja igenom.

Författaren Rosendahl (2016) berör dilemmat över vad läraren ska prioritera vid en måltidssituation och att de olika värdena fostran, omsorg och lärande krockar med varandra. Ska barn ges friare utrymme och bli mer delaktiga eller ska en lugn måltidssituation prioriteras där barn fostras till rådande normer?

4.4 Pedagogers inflytande

Johansson och Pramling Samuelsson (2001) undersöker i sin studie pedagogers förhållningssätt gällande att förena omsorg och pedagogik i förskolan. Författarna har observerat två måltidssituationer i syfte att få syn på hur omsorg kan visa sig i de vuxnas pedagogik i mötet med barn i en vardaglig situation. Enligt Johansson och Pramling Samuelsson (2001) möjliggör måltidssituationer i förskolan för en pedagogik där både omsorg och lärande ska inkluderas och precis som Ryberg (2019) lyfter de att det finns en komplexitet kring måltiden då den både ses som ett tillfälle för omsorg och gemenskap likväl som ett tillfälle för barns lärande om matvanor och bordsskick.

Utifrån två observerade måltidssituationer framhåller Johansson och Pramling Samuelsson (2001) att vuxna på den ena förskolan i första hand riktar mer fokus mot sina arbetskamrater och vänder sig enbart till barnen när det kommer till att hindra dem från lek och trams för att då rikta dem mot det mest väsentliga med måltiden, att fortsätta äta. Om barnen leker under måltiden ges det hintar om att det kan få konsekvenser, till exempel att behöva sitta kvar vid bordet hela dagen. Däremot menar författarna att bestraffningar som dessa kan uttryckas i en vänlig ton där vuxna och kanske även barn är underförstådda med att hot kan uttalas utan att de faktiskt genomförs. Vidare lyfter Johansson och Pramling Samuelsson (2001) att personalen på den andra förskolan istället visar på betydelsen av att samspela med barnen och att måltiden ska vara på barnens villkor. Att barnen äter är lika viktigt som samtalen och gemenskapen under måltidssituationen. Om barnen tar för mycket mat på tallriken eller spiller på bordet verkar inte spela så stor roll, det är nämligen inte ordning och reda vid bordet som är det viktigaste under måltiden.

Rosendahl (2016) har i sina observationer av måltidssituationer funnit fyra olika samtalsmönster vid måltiden varpå ena är *Disciplinerande samtal/reglerande kontext*. Detta mönster fokuserar på det socialt önskvärda beteendet kring matbordet och har en disciplinerande karaktär där tillsägelser och förväntningar på hur barnen ska följa ordningen är kännetecknande. *Hur* den vuxne disciplinerar påverkar enligt Rosendahl (2016) hur vänlig tillsägelsen blir. Som exempel lyfter hon att om den vuxne använder "vi" i tillsägelsen gentemot ett barn blir den lindrigare då den understryker regeln eller normen som gäller för hela gruppen. Lärarkontrollen i dessa samtal är stark enligt Rosendahl (2016) och vad som kommuniceras runt matbordet och hur detta görs har den vuxne full kontroll över vilket begränsar barnens talutrymme och i synnerhet i samtal med varandra.

4.5 Inställningen till maten

Forskarna Sepp och Höjjer (2016) lyfter avsaknaden av forskning gällande matpedagogik samt hur förskollärare i den pedagogiska verksamheten ska förhålla sig till alla normer och regler som råder i samhället gällande mat, hälsa och en hållbar livsstil. I sin studie undersöker de förskollärares erfarenheter av att involvera mat som ett verktyg för lärande i den planerade

verksamheten i förskolan. Sepp och Höijer (2016) belyser även det problematiska med att det i förskolans läroplan inte nämns någonting om mat eller måltider. Det framgår i deras studie att barnen tycks bli mer positiva till att smaka på mat, samt att även vuxna och barn signalerar glädje och engagemang när de involverar mat som ett verktyg för lärande. Författarna (2016) framhåller dock att det krävs resurser och ett tillåtande system på förskolan för att få in maten som ett meningsfullt verktyg för lärande.

Amerikanska forskaren Nahikian-Nelms (1997) undersöker pedagogers kunskap om nutrition samt deras attityd till nutrition och barns ätbeteende. Genom observationer och en checklista på beteenden gör Nahikian-Nelms (1997) en större undersökning runt om på pedagogiska verksamheter. Där undersöker hon kopplingen mellan hur attityden kring mat påverkar beteendet kring matbordet. I sitt resultat presenterar hon att positiva samband hittades mellan pedagogers näringskunskap och deras beteende gentemot barnen.

Liknande studie har gjorts i Sverige av Sepp, Abrahamsson och Fjellström (2006) där de undersöker förskolepersonals attityder till matens och måltidens roll på förskolan. Via intervjuer får de syn på pedagogers både starka åsikter kring hur måltiderna bäst ska integreras i deras dagliga verksamhet, men även en ambivalens kring detta. Denna osäkerhet grundas i deras bristande eller otillräckliga utbildning och kunskap om mat och näringsämnen och skapade situationer där de inte visste hur de ska se sig själva som lärare i måltidssituationen. I deras studie kommer de även fram till att det är fler rektorer än pedagoger som är emot regeln att smaka på allt. De presenterar även en parallell med en amerikansk forskning av Gittelsohn och Hertzler som rapporterade att de tre vanligaste reglerna var (I) att uppmuntra barn att avsluta sin mat under skolmåltiden, (II) att tvätta händerna och (III) att smaka på all mat.

Koivisto Hursti och Sjärdén (1997) belyser vikten att vuxna bör bli medvetna om att matneofobi är vanligt bland barn. Matneofobi innebär rädsla och obehag för ny mat (Rikshandboken Barnhälsovård, u.å.). Vidare beskriver Koivisto Hursti och Sjärdén (1997) att det enligt forskning är essentiellt att barn exponeras för en mängd olika livsmedel, men valet att smaka på den ska ligga helt hos barnen.

Slutligen skriver Sepp (2013) om tidspressen vid måltiden och att den begränsar lärandesituationerna. Det är för stressigt att lära barn hålla mjölk själv och hon beskriver att måltiden ibland kan ses som en övergångsaktivitet som ska bli avklarad snabbt innan nästa aktivitet.

5. Teoretisk utgångspunkt och centrala begrepp

Här lyfter vi vår valda teoretiska utgångspunkt som vi sedan utgår från när vi analyserar resultatet. Vi presenterar även centrala begrepp som är återkommande i hela studien.

5.1 Foucaults teori om makt

Hur regler skapas, blir synliga och kan påverkas, samt hur motstånd visar sig, har makt som gemensam nämnare. Då den är närvarande både inom arbetslag men också i relationen mellan vuxna och barn samt förknippad med regler, är makt vår teoretiska utgångspunkt och Foucaults teori kring den.

Foucaults teori (2002) betonar att makt inte bara är något som ägs eller utövas av en specifik individ eller grupp, utan snarare något som är inbäddat i sociala relationer och strukturer. Makten är relationell och därmed kan det bli otydligt vem som styr eller blir styrd. Foucault (2002) beskriver att maktförhållandena kan förändras då de som blir styrda även kan få en möjlighet att styra, vilket innebär att maktrelationen aldrig är absolut.

Foucault (2002) menar också att makten skapar kunskaper och sanningar och är därmed verksam och direkt produktiv, vilket kan ligga som grund till människors handlingar, attityder och känslor. Därmed menar Foucault (2002) att makten inte verkar genom lagar och regler i första hand utan genom normer. En person kan enligt Foucault (2002) aldrig vara säker på vilka konsekvenser sina handlingar får, även om den har en intention innan hur den ska agera. Vidare menar Foucault att makt kan vara tvång, men att makt framförallt handlar om att styra människor i rätt riktning utan tvång och därmed forma människor (Rosendahl, 2016). Ur ett traditionellt perspektiv ses maktutövning som någonting auktoritärt och negativt, men enligt Foucaults (2002) teori är makt och styrning någonting som kan sammankopplas med olika sorters uppmuntrande och produktiva handlingar. Genom att använda Foucaults teori kan vi få stöd i att analysera hur normer och regler vid måltiden disciplinerar och kontrollerar barnens beteende och kroppar. Hur används makt för att forma barns matvanor och ätande? Vilka metoder och tekniker används för att disciplinera eller uppmuntra barn vid måltiden?

Utöver Foucaults teori om makt vill vi lyfta Thornbergs (2020) synsätt som också utgår från sociala interaktioner. Innebörden av makt definieras enligt Thornberg (2020) som något där en person får sin vilja igenom samt när det finns en möjlighet att utöva inflytande över andra. Den sker alltid i sociala samspel, utifrån en socialpsykologisk betydelse, och involverar alltid en relation och Thornberg (2020) beskriver att makt är någonting man får, ingenting man har. Hur makten utövas av lärare är både en yrkesetisk och värdepedagogisk fråga (Thornberg, 2020).

5.2 Centrala begrepp

Centrala begrepp i vår studie är regler, normer och objektiv kapacitet, som även är direkt sammankopplade med begreppet makt.

5.2.1 Regler

Vår studie utgår från regler och hur de ter sig vid måltidssituationen. Vad grundar de sig i och hur uppfattar pedagogerna dessa? I vår undersökning kan regler därför beskrivas eller uppfattas olika av dem som medverkar i studien.

Thornberg (2020) beskriver regler som formella normer som förmedlas av vuxna till barn antingen muntligt och/eller skriftligt. Han delar in reglerna i relationella, strukturerade, skyddande, personella samt etikettsregler. Relationella regler kan vara påbud om hur vi behandlar varandra, strukturerade regler handlar om struktur och hur aktiviteter kan fortlöpa utan störningar. Ett av de exempel Thornberg (2020) lyfter utifrån kategorin skyddande regler, som handlar om säkerhet och hälsa, är att man ska ta grönsaker vid måltiderna i skolan. Personella regler innefattar att barnen ska ta ett personligt ansvar över sina egna handlingar. Slutligen är kategorin etikettsregler och handlar om sedvänja i skolmiljön eller i samhället och författaren lyfter att lärares synonymer till dessa regler kan vara "hyfs" eller "att det är så vi gör".

5.2.2 Normer

Normer kan beskrivas som oskrivna regler och förväntningar som skapas utifrån vad vi människor ser som normalt eller avvikande. Dolk (2013) lyfter filosoferna Foucault och Butlers syn på normer varav den sistnämnda har inspirerats av Foucaults förståelse att se på makt och normer. Foucault menar att makten verkar genom normer och normalisering, och inte i första hand genom regler. Vidare skriver Dolk (2013) hur Butler beskriver normer som svåruppfattade och ofta outtalade och att dessa synliggörs när någon går emot dessa.

5.2.3 Objektiv kapacitet

Objektiv kapacitet är ett begrepp Foucault (2000) använder sig av och kan hjälpa till i förståelsen kring hur vissa människor kan ha mer makt över andra. Innebörden av objektiv kapacitet är att olika egenskaper hos en människa kan ge mer makt än en annan, exempelvis fysiska egenskaper såsom kroppsstorlek och styrka. Men han menar också att egenskaper som ger mer makt kan vara sammankopplade till yrken eller traditioner. Läraryrket kan från ett samhällsperspektiv ses som ett auktoritärt yrke och därmed en yrkesroll med objektiv kapacitet. Möjligheten att utöva makt över barn på förskolan ses som stor om man ska förstå Foucaults (2000) teori då den vuxne både har ett fysiskt övertag och en lärarroll.

6. Metod och material

I detta avsnitt redogörs för valet av metod, hur vi gått tillväga i urvalet, genomförandet av metoden samt hur vi har bearbetat det insamlade materialet. Därefter beskriver vi hur materialet har delats in efter tendenser, sedan presenteras trovärdigheten i det insamlade materialet och slutligen vilka forskningsetiska aspekter vi behövt visa hänsyn till.

6.1 Metodval

Som metod för vår datainsamling valdes en kvalitativ ansats i form av en frågelista med både öppna och strukturerade frågor. Valet baserades på att metoden skulle resultera i ett material där deltagarnas uppfattningar blev synliga vilket är ett av studiens syften. I en kvalitativ undersökning är deltagarnas perspektiv och uppfattningar utgångspunkten kontra en kvantitativ undersökning där Bryman (2018) menar att det är forskaren som styr.

Under en lång tid har frågelistor som metod använts av etnologer och folklorister för att samla in material (Hagström & Marander-Eklund, 2005). Lilja (2016) skriver att syftet med frågelistan är att dokumentera människors erfarenheter, värderingar och åsikter inom ett utvalt sakområde, vilket går i linje med vår studie. Dess styrka är att metoden är enkel och tidseffektiv, där underlaget både kan bli omfattande och väl spritt geografiskt. Lilja (2016) framhäver att en frågelista får respondenterna att upptäcka att de har något väsentligt att bidra med då frågelistan möjliggör ett reflekterande över sin kunskap och sina erfarenheter. Lilja (2016) skriver att det bidrar till en god empiri då reflekterandet kan ha en frigörande effekt, vilket även Hagström & Marander-Eklund (2005) lyfter. Till skillnad från kvantitativa enkäter ger denna metod ett utrymme för respondenterna att utveckla sina svar samt beskriva sina uppfattningar och erfarenheter om det berörda ämnet.

Vår första tanke var att använda oss av ett fåtal kvalitativa intervjuer som metod, men för att nå ut till fler och därmed kunna samla in större mängd data valde vi istället en frågelista som metod. Ytterligare en fördel som spelade in i metodvalet var tidsåtgången och för att

effektivisera datainsamlingen och inte behöva anpassa sig efter deltagarnas möjlighet att ställa upp på intervjuer, landade vi till slut i en frågelista. En positiv aspekt med metoden är även transparensen där den anonyma frågelistan kan visa en annan ärlighet i svaren än vid en intervju, som även går i linje med Larsens (2018) liknande tankar med en anonym webbenkät.

Syftet med studien är inte att ta reda på vad som är rätt eller fel, där en kvantitativ metod hade varit att föredra, utan att bidra med kunskap om pedagogers uppfattningar kring regler vid måltidssituationen och undersöka skillnader kring detta fenomen. I kvantitativa enkäter med enbart strukturerade frågor blir svaren mer bundna menar Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2019). Frågor med öppna svarsalternativ ökar möjligheten att få reda på deltagarnas uppfattningar och Larsen (2018) lyfter att den viktigaste fördelen med öppna svar är att respondenterna kan svara med egna ord och därmed ge mer information. Om respondenten missförstått frågan menar författaren att även detta blir synligt och går att utläsa i svaret.

En nackdel med frågelista är att inte kunna ställa följdfrågor, vilket intervjuer möjliggör, men vi ansåg ändå att metoden kändes relevant för att få reda på uppfattningar med hjälp av de öppna svarsalternativen. Ytterligare en nackdel med en kvalitativ metod betonar Larsen (2018) är tidsåtgången vid behandlingen av datan, men vi ansåg att de positiva aspekterna vägde upp för att få reda på deltagarnas uppfattningar med sina egna ord och få fler dimensioner och nyanser att analysera.

6.2 Urval

I ett målstyrt urval väljs deltagarna ut på ett strategiskt sätt för att de ska vara relevanta för forskningsfrågorna (Bryman, 2018). I urvalet beslöt vi att alla verksamma i förskolan skulle ges möjlighet att delta då även barnskötare är delaktiga i måltidssituationerna och exempelvis rektorer kan ha varit verksamma i barngrupper. Uppfattningar kring regler vid måltiden är heller inte kopplat till huruvida respondenterna har förskolläraryr utbildning eller inte.

En spridning på deltagarnas ålder var önskvärd för att få en variation samt att undersöka om reglerna vid måltidssituationerna exempelvis kan grunda sig i normer som "så har det alltid varit" och kvarlevade etikettsregler som inte utgår från ett barnperspektiv.

6.3 Genomförande

Frågorna i frågelistan utgick från vad som ansågs relevant för vårt syfte och frågeställningar. Frågelistan utformades med hjälp av Google docs där en fördel är direkt respons från deltagarna. Vi lät alla frågor vara synliga på en och samma sida så det blev tydligt hur många frågor som kunde besvaras för att därmed minska bortfall under tiden de svarade på frågorna. Ytterligare ett val för att minska bortfallet var att majoriteten av frågorna inte var obligatoriska. Frågelistan inleddes med ett antal stängda frågor för att samla in data såsom ålder, antal år i förskolan och om deltagarna hade någon utbildning inom matlära och därefter följde frågor med öppna svar och totalt innehöll frågelistan 25 stycken frågor (se bilaga 1). Slutligen fick respondenterna frivilligt lämna sin mejl där vårt syfte var att kunna ta reda på ytterligare tankar och reflektioner om det var svar som stod ut eller om vi kände ett behov av att fördjupa oss i något svar.

Som plattform för att nå ut till potentiella deltagare valde vi Facebook och frågelistan publicerades med en kortare beskrivning av studien där det kändes viktigt att framhäva för

medlemmarna att medverkan var anonym. Då en frågelista med öppna svarsalternativ är mer tidskrävande för respondenten (Bryman, 2018) stod även ungefärlig tidsåtgång i beskrivningen. För att nå vårt urval delades frågelistan i flera grupper på Facebook vars medlemmar är verksamma i förskolan. Genom att dela frågelistan i grupper med tiotusentals medlemmar ökade chansen att få in en större mängd data och få en spridning på potentiella deltagarnas ålder, vilken befattning de hade samt antal år i förskolan.

6.4 Materialet

Totalt fick vi in 128 stycken svar där 100 % av respondenterna identifierade sig som kvinnor. Vår förhoppning med en frågelista som metod var att få erfarenheter och uppfattningar från en större mängd deltagare. Majoriteten av svaren kom från förskollärare men bland respondenterna fanns även studenter, barnskötare och en kock som varit verksam i barngrupp. Vi är positivt överraskade att så pass många gav utförliga svar och att majoriteten valde att svara på alla frågor.

I bearbetningen av materialet började vi tillsammans att sammanställa de öppna frågorna en i taget för att förenkla den kommande analysen. Under bearbetningen reflekterade och diskuterade vi över de svar som stod ut och om det fanns frågetecken tolkade vi svaren tillsammans för att nå en gemensam förståelse.

Som analysmetod inspirerades vi av den tematiska analysmetoden där data kan kategoriseras och analyseras enligt Bryman (2018). Istället för att specifikt identifiera teman fann vi tendenser som vi sedan kunde kategorisera under olika rubriker. På så sätt kunde vi hitta mönster, samband och olikheter i det empiriska materialet som kunde analyseras och senare kopplas samman med vår teoretiska grund.

Respondenterna valde vi att namnge med fingerade namn i resultatdelen. Då det är många respondenter kändes det mer humaniserat att använda namn istället för att numrera dem. Dock har vi varit noga med att ingen av de som lämnade sin mejladress kommer ha samma namn då deltagandet ska redovisas helt anonymt och eftersom alla respondenter identifierat sig som kvinnor använder vi kvinnliga namn. När vi bearbetade empirin har vi vid vissa citat i resultatdelen behövt korrigera några stavfel för läsbarhetens skull.

6.5 Tillförlitlighet

Bryman (2018) beskriver kriterier hur en kvalitativ studie kan bedömas och värderas varpå dessa utgör en motsvarighet eller alternativ till den kvantitativa forskningens validitet och reliabilitet. Ett av kriterierna är tillförlitlighet som har delats upp i trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet samt konformitet.

6.5.1 Trovärdighet

För att säkerställa trovärdigheten framhäver Bryman (2018) att forskningen ska utföras efter de forskningsregler som finns samt att resultaten ska rapporteras till deltagarna i studien för att dessa ska kunna bekräfta att forskaren uppfattat verkligheten på rätt sätt. Triangulering är ytterligare någonting som Bryman (2018) tillämpar som metod för att stärka tillförlitligheten.

Då vi utgått från litteratur med de riktlinjer och regler som finns för att utföra en studie anser vi att vi uppnått ena delkriteriet för trovärdighet. Genom urvalet och en beprövad datainsamlingsmetod har vi fått in en stor mängd data med olika variabler som representerar variation som vi därefter analyserat efter tendenser. Det som sänker tillförlitligheten är att vi inte återkopplat resultatet med deltagarna som därav inte fått möjlighet att ge respons på resultatet. Detta samt en triangulering hade stärkt studiens trovärdighet.

6.5.2 Överförbarhet

Att ha ett resultat som kan överföras i andra sammanhang är viktigt enligt Bryman (2018), som också lyfter forskarna Lincoln och Guba som menar att en fyllig redogörelse av en studie kan i sin tur förse andra med data. Resultat som forskarna menar kan användas i en annan kontext men också i samma kontext vid en senare tidpunkt.

Vi bedömer att både studiens syfte och resultat är överförbar då vi av deltagare med olika bakgrund fått fram olika uppfattningar som både kan användas i andra liknande sammanhang i förskolan eller kopplat till andra studier rörande måltiden i sig.

6.5.3 Pålitlighet

Pålitlighet kan enligt Guba och Lincoln (Bryman, 2018) ses som motsvarighet till den kvantitativa forskningens reliabilitet. För att säkerställa att studien är pålitlig ska alla moment i forskningsprocessen kunna redogöras och som grund för detta ligger noggrannhet, enligt Larsen (2018). Vidare understryker Larsen (2018) att det vid kvalitativa undersökningar finns en komplexitet att nå hög pålitlighet, men att det främst gäller vid metoder som observationer och intervjuer där faktorer som olika tolkningar från de som observerar eller intervjuar kan framträda. Pålitligheten påverkas också av hur väl deltagarna förstått frågorna och Trost (2012) betonar vikten av att ha enkla frågor med begripliga och vanliga ord för att undvika missuppfattningar som leder till lägre reliabilitet.

Under hela vår process har vi varit noggranna, från informationen till deltagarna till hur vi sammanställt empirin. Frågorna har varit tydliga för att undvika missförstånd bland respondenterna och för att nå en högre pålitlighet har vi som forskare försökt ha en sådan objektiv ståndpunkt som möjligt, vilket varit vårt mål i analysprocessen.

6.5.4 Konformitet

Slutligen tar Bryman (2018) upp möjligheten att kunna styrka och konfirmera undersökningen vilket förutsätter att forskaren inte påverkats av personliga värderingar eller teoretiska inriktningar i både forskningsprocessen och i resultatet. Formuleringen av frågorna i frågelistan har utformats med en transparens så att de inte ska speglas av våra tankar och värderingar samt att de inte ska kunna påverka respondenternas svar.

6.6 Etiska överväganden

Vetenskapsrådet (2017) betonar vikten av att i forskning som innefattar människor ta hänsyn till etiska aspekter utifrån god forskningssed. Alla individer som deltar i undersökningen ska skyddas och inte utsättas för kränkning, skada eller förödmjukelse. Vi formulerade därav frågorna i frågelistan med syfte att inte kränka eller diskriminera någon. Enligt Vetenskapsrådet (2017) beskrivs fyra huvudkrav som kallas informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. För att uppfylla huvudkraven

informerade vi de potentiella deltagarna i studien i form av en text i samband med frågelistan där vi förklarade syftet med vår studie, att deras medverkan är både frivillig och anonym samt att allt insamlat material endast kommer användas för vårt forskningsändamål.

I slutet av frågelistan valde vi att ha med en rad där deltagarna fick möjlighet att skriva sin mejladress om det skulle bli aktuellt för oss att behöva ha en kortare intervju och ställa några kompletterande frågor. Därmed frångick vi att garantera de deltagarna som skrev sin mejl deras anonymitet men frågan var inte obligatorisk och deltagarna som valde att skriva sin mejl var medvetna om att vi på så sätt kunde härleda deras svar till dem och vidare kontakta dem om vi behövde. All data vi samlade in behandlades konfidentiellt vilket betyder att vi inte delade svaren med någon annan samt att allt material raderades efter att studien var genomförd.

7. Resultat och analys

I det här avsnittet kommer vi redovisa det insamlade materialet utifrån en analysmetod som inspirerats av den tematiska analysmetoden. Materialet har delats in i rubriker vi anser är relevanta för de tendenser vi identifierat och nedan kommer en kortfattad beskrivning kopplad till varje rubrik.

Första avsnittet, *En lunch på förskolan*, presenterar kort hur pedagogerna upplever måltidssituationen på förskolan och följs av *Kladdfritt och lugnan ro* som beskriver kroppsliga och rumsliga regler. Därefter tas regler kopplat till fostran samt vett och etikett upp i *Panerade pepinnar* och under rubriken *Matiga regler* analyseras reglerna som finns kring maten i sig. Utmaningar kring olika synsätt på regler analyseras i *Det sitter i väggarna* och konsekvenser om barn inte följer reglerna presenteras i *Duka av sist*, som följs av ett avsnitt om pedagogers och barns inflytande och påverkan. Hur pedagoger tror barnen upplever reglerna lyfts i *“De vet inte nåt annat”* och avslutningsvis under *Nationella riktlinjer* presenteras pedagogernas koppling till Livsmedelsverkets riktlinjer.

7.1 En lunch på förskolan

Som introduktion till det empiriska materialet tycker vi det är relevant att visa hur olika uppfattningarna och upplevelserna av en lunch kan vara på olika förskolor. Utifrån frågelistans svar beskriver pedagogerna måltidssituationen som alltifrån en lugn stund där barnen uppmuntras att ta maten själva till en högljudd och stressig stund. Nedan beskriver förskolläraren Emma hur lunchen går till:

Det är lugn och ro som gäller. Ingen stress. Alla barnen tar maten själv och skickar vidare till kompiserna bredvid. De barn som är selektiva erbjuds alltid alternativ såsom smörgås. [...] Man behöver inte äta upp kanterna på smörgåsen. (Emma, 38 år)

Utifrån Emmas erfarenheter tolkar vi det som att barnen är i fokus och att de uppmuntras till självständighet vilket går i linje med det som Ryberg (2019) beskriver som ett av måltidens huvudfokus - att ge barnen en god omsorg i en trivsamt samvaro.

I kontrast till detta framgår det i flera svar att pedagoger ser det som “otroligt rörigt”, “högljutt och oinspirerande”. En förskollärare beskriver att det är “KAOS” där barn inom npf inte klarar av att sitta och äta med andra. Hon beskriver att det kastas mat och bestick, spottas, barn hugger andra barn med bestick och det springs runt.

Hur måltidssituationen ser ut påverkas av olika förutsättningar och utifrån de exemplen ovan kan både individer i barngruppen påverka, men likväl pedagogerna då vi anser att det ligger i deras ansvarsområde att göra måltidssituationen inspirerande. Slutligen vill vi lyfta förskolläraren Helenes beskrivning som enligt oss speglar den verklighet som utspelar sig i förskolan.

Sen finns de dagar då en skriker, två ska kissa, en bajsa så jag måste gå ifrån och när jag kommer tillbaka äter ett barn direkt ur dressingskålen, ett barn nyser över fiskfatet så jag hoppar att äta fisken (vi äter gratis pedagogiskt). Jag har denna dag kastat på maten till alla för att det ska gå snabbt pga att vikarien går hem kl 12 o 6 barn ska hinna läggas efter maten, de andra 14 ska kissas, bytas o kläs på o hinna ut före 12. Dagarnas förutsättningar är lite olika. (Helene, 50 år)

Utifrån Helenes beskrivning ser vi ett exempel där tids- och personalbrist råder, som flera av respondenterna lyfter, och som enligt våra egna erfarenheter i förskolan oftast är mer regel än undantag och kan bli sårbart i just måltidssituationen.

7.2 Kladdfritt och lugnan ro

Var måltidssituationerna sker kan påverka ljudnivån och stressnivån, om det är olika sittningar i en matsal, men även påverka hur delaktiga och självständiga barnen får vara. Majoriteten av respondenterna äter inne på avdelningen där barnen i många fall får ta mat själva. Av de som har buffé i matsal är det en del förskolor där barnen numera blir serverade. Detta beskrivs som en rutin som infördes vid covid och har fortsatt vara så. När det gäller avdukning skiljer det sig också bland förskolorna och hos vissa verkar rutinerna utgå från ett vuxenperspektiv.

Vi har ganska mycket regler kring dukning och avdukning på min förskola. Barnen måste ha en viss ålder för att få duka av själva. Dessa regler finns för att kollegor upplever kaos och klarar inte av kladd. (Carina, 51 år)

Vidare uttrycker en annan förskollärare att "Pedagogerna dukar av - vi har inte tid att våttorka golvet varje dag...". Gemensamt för båda svaren är att de förutsätter kladd om barnen dukar av och därav ges de inte möjligheten till det. Fokuset på avdukningen ligger inte på att stötta och utmana barnen utan är vuxenorienterad. Återigen kan vi tolka det som ett organisatoriskt dilemma där barnen begränsas för att det råder tids- och personalbrist. Detta styrks även av Sepp (2013) som lyfter att tidspresen påverkar den pedagogiska kvaliteten.

Lugn och ro är återkommande i många av svaren gällande vad som är viktigt vid måltiden. "Inget slams" eller sjungande är en viktig regel för en av förskollärarna, Linda, som trycker på att det ska vara en "trevlig stund för alla". Baserat på alla svar där lugn och ro är återkommande åsikter kan vi ställa oss frågan om barnen får ge vika för dilemmat Rosendahl (2016) lyfter om prioriteringar? Är önskan om lugn och ro så viktig att demokratin hamnar i skuggan av den disciplinerande fostran?

Att sitta kvar vid bordet och vänta är en regel många förespråkar - just för att enligt dem skapa lugn och ro. En förskollärares svar sticker ut och motsätter sig detta:

När barnen är mätta/nöjda går de från bordet, vi uppmuntrar/visar hur de kan säga Tack för maten, och de tar tallrik och skrapar själva i kompostpåse, lägger bestick, glas och tallrik i disklåda som står på golvet. De behöver inte äta upp, inte sitta tills alla är färdiga, utan vi jobbar med att låta dem följa sina egna kroppar, när de känner mättnad och är trötta då dukar de av. Har de inte ätit något alls försöker vi såklart få dem att sitta ner lite till och äta något, eller dricka nåt, men gör absolut ingen stor affär av det. (Malin, 50 år)

Rutinerna som Malin beskriver uppmuntrar barnen till självständighet och fokus ligger på barnen och deras känslor och utifrån Foucaults (2002) teori kan vi tolka det som en positiv maktutövning från Malins sida där uppmuntran är i fokus. Samma förskollärare avslutar med att "den enda regeln vi har är att man sitter ner och äter, och även den regeln är lite flytande de första veckorna på terminen när vi har inskolningar". Måltiden i förskolan är redan präglad av en lång upplevd väntan för barnen styrker Albon och Hellman (2019) och att bli tvingad och disciplinerad att sitta kvar på stolen och vänta kan vara en stor utmaning för många barn. De barn som gör motstånd mot detta kan mötas med tjat och tillsägelser av förskollärare som enligt Hellman (2010) tycker att deras normer är värda att efterföljas. Men vi frågar oss om detta tvång skapar lugn och ro och en trevlig stund för *alla*?

7.3 Panerade pekpinnar

Hur barn förväntas uppföra sig har vi under arbetets gång diskuterat huruvida det beror på regler eller normer som baseras på pedagogens egna erfarenheter och/eller regler som levt kvar "för att det alltid har varit så". Eller om de uppkommit på annat sätt, vilket vi kommer presentera längre fram. Några pedagoger uttrycker att "man ska fråga artigt", "lilla rösten ska användas" och att det ska tuggas med stängd mun varpå förskolläraren Alexandra skriver "Att man försöker äta 'ordentligt'. Dvs dela sin mat, tugga med stängd mun osv. Många andra, inklusive jag själv, tappar lätt aptiten annars.". En annan av förskollärarna, Lena, skriver att de "jobbar mycket med vanligt vett och etikett" men hon förklarar inte vidare vad det innebär för barnen.

Fokuset tenderar att ligga mycket på fostran och attityden verkar densamma som Norman (2003) redovisade i sin licentiatuppsats där uppfostran vid måltidssituationer idag var densamma som i slutet av 1800-talet. Förväntningarna liknar även de Albon och Hellman (2019) lyfter i sin forskning där exempelvis prata med dämpad röst var en av dem. Även om både Johansson och Pramling Samuelsson (2001) samt Ryberg (2019) lyfter komplexiteten kring att måltiden både ska ses som ett tillfälle för omsorg och gemenskap likväl som ett tillfälle för barns lärande om matvanor och bordsskick, bör måltiden inte bli ett tillfälle där pedagogers förväntningar resulterar i pekpinnar och vad barnen gör för "fel".

En förskollärare lyfter hur deras regler istället fokuserar på hur de vuxna ska förhålla sig kring matbordet.

Vi har i första hand regler som fokuserar på trivsel och matro. Fler regler för pedagogerna. Ex prata inte mellan borden. Prata med låg röst. Prata gott om maten. Max en pedagog per bord, annars pratar man mest med sin kollega. Planera för vilorna innan lunchen så att det är klart när man sätter sig. Vi har som regel att man vilar med samma barn som man äter med, för att det ska bli så smidigt som möjligt vid övergången. (Pernilla, 47 år)

Förskolläraren Pernilla står ut bland respondenterna då hon är den första som beskriver vilka regler som finns för de vuxna kring bordet. Beslutet bakom att det endast ska sitta en vuxen per bord beskriver hon är för att samtalen ska ske tillsammans med barnen.

Orsaken bakom är parallellt med det Johansson och Pramling Samuelsson (2001) beskriver om måltider där pedagoger fokuserar på samtal med varandra istället för barnen.

7.4 Matiga regler

Vi noterar att många uttrycker att tvång vad det gäller att äta upp maten på tallriken eller att smaka på allt som erbjuds inte är att föredra då barnen inte ska associera maten med måsten eller något negativt. Flera respondenter relaterar till sig själva och egna erfarenheter av att som liten blivit tvingad att äta något mot sin vilja, vilket förskolläraren Emma beskriver resulterade i känslor som “man känner sig oviktig, inte lyssnad på, mina känslor är inte viktiga”. Ytterligare en förskollärare redogör nedan för att tvång är en regel hon aldrig skulle tillämpa vid måltidssituationen i förskolan:

Att barnen ska ta av allt, t ex sallad eller potatis. Eller äta upp allt som är på tallriken. Varför ja hur hade man själv känt om någon la t ex surströmming på din tallrik varje dag fast att du har testat eller att din kollega håller upp två skopor köttfärssås på tallriken fast du inte var hungrig och säger att du ska äta upp de du tagit till dig. (Sara, 33 år)

Här blir det tydligt att Sara försöker sätta sig in i måltiden utifrån ett barnperspektiv och med empati genom att tänka hur en själv hade känt. Om måltiderna präglas av tvång och måsten för barn menar Livsmedelsverket (2023) att det kan leda till obehagskänslor samt större risk att barnet i framtiden fortsätter associera just den maten eller livsmedlet med dessa obehagliga känslor. Även Koivisto Hursti och Sjødén (1997) trycker på att barn aldrig ska tvingas att smaka på maten utan att beslutet alltid ska ligga i barnets händer. Det är flera respondenter som uttrycker att de gärna uppmuntrar barnen att våga smaka på maten för att utmana dem i att testa nya smaker. Däremot ser vi också i materialet att ett fåtal av deltagarna svarar att de har som regel att barnen *måste* smaka på maten. Vi uppmärksammar att de inte verkar ha någon grund för den typen av regel, utan snarare för att det är “vanligt” eller att de vill “lära barnen att äta av allt”. Vi kan då ställa oss frågan hur trivsamma måltidssituationerna blir och vilken relation barn egentligen utvecklar till maten om de blir tvingade att smaka på den.

Att Foucault främst menar att makt innebär att forma människor och styra dem i rätt riktning utan tvång (Rosendahl, 2016) kan förstås i en kontext där pedagogerna vill barnens bästa och att de ska smaka “för att lära sig”. Men utifrån flera av svaren känns det mer som en principiell sak och där vuxna försätter sig i en missbrukande maktposition med tvång som medel.

Vidare kan regler kring tvång på ett sätt visa sig i att barnen måste äta det ena före det andra. Anledningar till detta kan exempelvis vara kopplat till ekonomi eller matsvinn, att barnen ska känna efter om de faktiskt orkar mer, det vill säga inte ta mer mat “bara för att” eller för att kompiserna gör det. På en förskola måste den hårda mackan ätas upp innan man får en till portion, eller som i citatet nedan - att man inte kan få fler köttbullar om man inte äter lite potatis först. Livsmedelsverket (2023) betonar att barn inte alltid äter på samma sätt som vuxna, men att det i slutändan ändå jämnar ut sig, ena dagen kanske de bara äter köttbullar och nästa dag kanske bara potatis.

Om man bara ätit upp t.ex. köttbullarna så får man inte mer köttbullar förens man ätit lite potatis iaf. För att man ska lära sig att äta olika saker. [...] Barnen får mat, grönsaker och mjölk eller vatten. Äter de inte det får de inget annat. För att då lär de sig att man kan få annat istället. (Linda, 39 år)

Att barnen ska lära sig äta olika saker är återkommande i flera svar, men om barnen faktiskt lär sig att äta fler saker genom regler som dessa framgår inte. Vi får snarare känslan av att vissa pedagoger ser måltidssituationen som ett tillfälle där de kan demonstrera sin makt. För genom att uttrycka att barnen inte ska erbjudas någonting annat om de inte vill äta det som serveras synliggörs hur vuxna kan styra och visa sin makt på ett auktoritärt sätt, vilket Emilson (2016) kopplar till det dubbelsidiga i att barn uppmuntras till att lyda och anpassa sig men utan att kunna förhandla för sin egen önskan. På så sätt visar Linda sin makt genom att låta barn som inte vill äta maten gå hungriga istället för att kanske erbjuda en smörgås, med argumentet att barnen "då lär sig att man kan få annat istället". I kontrast till Lindas svar har vi förskollärare Marie som däremot upplever att barnen äter bättre om de blir erbjudna en smörgås *innan* maten.

Vill barnen börja med en smörgås så får dom göra det, ofta skapar det ett sug att vilja äta mat sedan. För jag tror och upplever att barnen äter bättre när de får smörgås först, för jag tror att många barn tycker det är det godaste och får dom de först behöver de inte vara oroliga att missa det. (Marie, 53 år)

Utifrån Maries svar blir det tydligt att måltidssituationen utgår från barnens behov och inte pedagogernas behov av att utöva makt. En annan förskollärare lyfter också att de hellre ser "att barnen äter det de tycker om, än att de inte äter sig mätta för att de inte vill äta allt" och kopplar det till att barnen mycket väl kan få mer potatis även om de inte ätit upp sin fisk. Ytterligare en förskollärare beskriver: "Har jag ett barn som jag vet inte äter en viss måltid ser jag till att hen får en smörgås och en frukt".

Vidare uttrycker Marie att det är viktigt att pedagoger äter tillsammans med barnen, hon skriver: "Jag känner allt för många pedagoger som dricker shakes och äter egen mat. Jag tycker vi ska äta samma mat och vara goda förebilder!". Att förskolepersonal ska äta tillsammans med barnen uppmuntras även i Livsmedelsverkets riktlinjer (2023) eftersom barn ser vuxna som förebilder som kan fungera som ett stöd gällande barns måltider, matvanor och inställning till mat. Pedagoger bör således ha förståelse för deras professionella roll vid måltiderna samt vilket pedagogiskt värde det ligger i att äta samma mat som barnen och att prata om maten tillsammans med barnen, menar Livsmedelsverket (2023). Även Ryberg (2019) och Munck Sundman (2013) menar att det redan i Barnstugeutredningen redogörs för vikten av de vuxnas närvaro vid måltider för att, precis som förskollärare Marie uttrycker, vara goda förebilder för barnen.

Återkommande är även regler kopplat till grönsaker där flera deltagare skriver att barnen måste lägga minst en eller i vissa fall två grönsaker på sin tallrik. Det verkar inte finnas något krav att barnen måste äta upp grönsaken, utan mer att den ska finnas på tallriken för att barnen "ska vänja sig vid en nyttig kost" eller för att de "tillslut kanske vågar äta den".

Alla barn får välja minst en grönsaker att lägga på tallriken (inget krav att smaka men vågar man är man JÄTTEMODIG. Vi ser det som vår utbildning i goda kostvanor. Finns det på tallriken är chansen större att man vågar smaka). (Jennie, 44 år)

Jennie hänvisar till att utbilda barn i goda kostvanor och menar att så länge en grönsak ligger på tallriken är det större chans att barnen äter den. I relation till detta kan vi se att flera respondenter nämner att de arbetar med matsvinn och involverar barnen i diskussioner kring att de inte ska ta mer mat än de känner att de orkar eller bara ta det de vill ha på tallriken för att inte behöva slänga någon mat. Att då lägga grönsaker på sin tallrik "bara för att" kan ses lite motsägelsefullt om barnen sedan ändå slänger sin grönsak eftersom de egentligen inte ens

ville ha någon grönsak från början. Enligt Livsmedelsverket (2023) bör barn erbjudas grönsaker eller frukt till varje måltid för att måltiden på så sätt ska ge barnen den energi och näring de behöver, men att varje barn *måste* ta en grönsak är inget som Livsmedelsverket understryker.

Utifrån det empiriska materialet kan vi se att svaren skiljer sig åt i frågan vad deltagarna anser är det viktigaste vid en måltidssituation. Precis som Johansson och Pramling Samuelsson (2001) lyfter kan fokus vid måltiden antingen vara att barnen ska äta eller att måltiden ses som en trevlig stund där samtal och gemenskap mellan barn och vuxna är viktigt. Detta överensstämmer med svaren vi samlat in där majoriteten av deltagarna verkar tycka att den sociala samvaron, gemenskapen och samtalen vid måltiderna är mest betydelsefullt, samt att det ska vara en lugn och positiv stund där barnen får möjlighet att fylla på med energi för att orka hela dagen. Detta ställer vi i kontrast mot alla regler som respondenterna beskriver - kan verkligen måltiderna bli positiva och trivsamma när barnen förväntas följa och anpassa sig efter alla dessa pekpinnar och tvång?

7.5 Det sitter i väggarna

Av de utmaningar som finns i en måltidssituation framkommer det att tidspress, ljudnivå och stora barngrupper är några av dem. Framförallt är det många respondenter som problematiserar att arbetslaget inte är eniga gällande reglerna på avdelningen. Detta är ett tema som går att koppla till regler som är förlegade då många av pedagogerna trycker på att kollegor kan ha ett gammeldags tänk. En förskollärare skriver att den största utmaningen är kring äldre personal med andra tankar kring regler och en annan om att de inte är överens om förhållningssätt. Även nya förskolläraren Miriam beskriver:

Känner även utmaningar att vissa pedagoger har en stark och djup rotad regel om att alla måste äta allt. Jag anser att vi inte kan tycka om allt och därmed inte ska behöva äta det man inte tycker om. (Miriam, 32 år)

Men vi kan inte dra någon slutsats att de äldre pedagogerna har ett annat tänk kring regler då två av de äldsta respondenterna skriver som utmaning att "kollegor ibland kan ha lite gammaldags tänk om att du ska smaka på allt och du måste äta upp" samt "att någon/några i arbetslaget tycker att alla barn måste ta grönsaker". Trots att det står skrivet i förskolans värdegrund att "Var och en som verkar inom förskolan ska främja aktning för människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet" (Lpfö18, 2018, s. 5) och att Livsmedelsverkets riktlinjer (2023) betonar vikten av att få prova på mat utan tvång framgår det av empirin att flera pedagoger gör just detta. Vilket kan bero på det Sepp (2017) presenterar i sin forskning där regler och normer grundas i tidigare generationers pedagoger på avdelningen.

Djupt rotade regler och olika förhållningssätt blir en utmaning i verksamheten och särskilt i de arbetslag där det finns en maktodynamik som är inbäddad i strukturer. Att våga göra motstånd mot kollegor kan vara ett större steg för vissa pedagoger än andra och som Foucault beskriver tänker vi att valet att inte agera beror på känslor som rädsla kopplat till den inbäddade makten (Dolk, 2013). Vi kan också tolka det som att den objektiva kapaciteten som Foucault (2000) lyfter blir relationell sinsemellan pedagogerna. Den med längre erfarenhet eller annan yrkestitel får därmed mer makt. En lösning på en förskola där denna problematik fanns var att rektorn skrev en policy som gällde för hela kommunen där alla barn ska ha rätt att bestämma själva och uppmuntras till att smaka men inte tvingas.

Någonting som kan ses positivt är att flera av respondenterna inte fann några utmaningar i samband med reglerna vid måltiden vilket Marie instämmer: "Inga eftersom vi har en pedagogisk måltid utan regler!". Det som skulle tala emot att vissa inte upplever några utmaningar är att barnens motstånd skulle kunna ske i tystnad (Dolk, 2013) eller att barnen anpassat sig efter auktoritära och disciplinerade vuxna (Emilson, 2016).

Utifrån empirin finner vi ingen koppling till att utbildade eller barnskötare skulle ha ett annat synsätt än förskollärare gällande reglerna. Regler som vi tolkar som tvång eller risk för att kränka barn visar sig förekomma från såväl förskollärare som barnskötare.

7.6 Duka av sist

Utifrån materialet skiljer sig synsättet på konsekvenser om barnen inte följer reglerna då vissa pedagoger har ett hårdare synsätt än andra. En del av pedagogerna utgår från barnens känslor i sina svar då de beskriver att de kan bli oroliga eller otrygga och att barn inte ska få konsekvenser på regler. Yasmin beskriver hur barnen kan känna sig vid konsekvenser:

Att barnen upplever sig kränkta, att de faktiskt blir kränkta och att de får fortsatta problem med maten i äldre åldrar om matsituationen blir traumatisk för att vi pedagoger har för orimliga regler och press på barnen utan utbildningssyfte. (Yasmin, 33 år)

Orimliga regler tas upp som orsak till att barnen kan bli kränkta. I situationer där barnen blir kränkta tänker vi oss att maktkamper är en föreliggande orsak där pedagoger missbrukar sin makt gentemot barnen. Någonting som även Emma bekräftar:

Vid mitt matbord - inga direkta konsekvenser. Jag resonerar med barnen kring det som händer och förklarar hur jag tänker. Jag lyssnar in deras tankar och åsikter och vi kommer oftast fram till lösningar tillsammans. Vid min "hårda" kollegas matbord - barnen blir tvungna att sitta kvar till sist - eller får inte ta en smörgås osv, detta trots att både jag och kollega sagt åt hen att inte göra så. Hen sätter sig i en maktposition och använder maten som medel. Vilket känns hemskt. (Emma, 38 år)

Förskolläraren Linda ger konsekvenser där hon utifrån våra tolkningar också sätter sig i en maktposition: "De blir tillsagda. De kan få sin tallrik borttagen. Stolen kan bli utskjuten från bordet men de kan få sitta kvar. Eller så får de gå ifrån bordet". Här blir Foucaults (2000) begrepp objektiv kapacitet också synlig där barnet sätts i en förminskande situation kontra till den vuxna, som har mer makt.

Även konsekvenser som att "de blir tjtade på och får tacka för maten sist av alla" och "om det tramsas för mycket vid bordet trots upprepade tillsägningar, så kan man få sitta kvar och duka av sist" framkommer i materialet. För att makt ska vara legitim ska den accepteras av andra (Thornberg, 2020) men dessa konsekvenser tyder på att pedagogerna inte använder sin makt på ett ansvarsfullt sätt som främjar barnens hälsa, självständighet och självkänsla vid måltiden.

7.7 Pedagogers och barns inflytande

Deltagarnas möjlighet till inflytande kring regler ser olika ut. De pedagoger som beskriver att de upplever goda möjligheter att påverka reglerna menar på att de har en samsyn i arbetslaget, med en öppen kommunikation där de gemensamt kan diskutera och komma fram till regler som gäller för hela avdelningen. De som inte verkar kunna påverka lika mycket

skriver istället att “vissa regler sitter så djupt rotade att det är svårt att ändra”. Som vi tidigare nämnt kan djupt rotade regler och förhållningssätt resultera i utmaningar för verksamheten samt arbetslagen. Utifrån empirin kan vi däremot se att flera lyfter att ett nytt arbetslag eller ett aktivt arbete kring gemensamma förhållningssätt vid måltiden har möjliggjort förändringar. En förskollärare beskriver: “Delvis nytt arbetslag har möjliggjort att vi har tänkt nytt och plockat bort oskrivna regler och sådant som suttit i väggarna”, vilket visar på att förlegade normer och regler faktiskt kan förändras om viljan hos pedagogerna finns.

Vidare poängterar barnskötaren Yvonne: “Jag har arbetat där längst och dessa regler har alltid funnits. Ingen av nya kollegor har haft något att invända mot dessa”, vilket vi tolkar som en maktstruktur där hon sätter sig i en maktposition för att hon har arbetat där längst, likt det Foucault (2002) beskriver. Vi kan även se i materialet att flera förskollärare betonar att reglerna “bara finns där” och att det “alltid varit så” eller att de har framkommit “av tradition”, som då kan tänkas gå i linje med att vissa pedagoger inte vågar eller vill gå emot den maktstruktur som råder. Likt Thornberg (2020) definierar makt tolkar vi det som att Yvonne får sin vilja igenom för att hon arbetat där längst, och utövar sitt inflytande över de andra kollegorna som inte verkar ha något att invända mot dessa regler. Enligt Foucaults teori kan också makt skapa sanningar som är direkt verksamma genom människors handlingar, attityder och känslor (Dolk, 2013). Utifrån vår tolkning har Yvonne, baserat på sin känsla, skapat sin egen sanning där hon menar att eftersom reglerna som råder nu alltid har varit så finns det ingen anledning att förändra eller utveckla dessa. För henne fungerar allt bra och inga kollegor motsätter sig reglerna. Men precis som Tellström lyfter (Sveriges utbildningsradio, 2016), har barnens matkultur förändrats mycket genom åren. Från att barnen skulle formis och då åt förtuggad mat, till att de idag skapar sig en egen matidentitet tidigt. Regler som “alltid varit så” kanske därför ska ifrågasättas och istället borde pedagogerna fokusera mer på barnen och vad som faktiskt gynnar barnens behov.

När det kommer till hur barnen involveras vid reglerna och deras möjlighet att påverka är det många, bortsett från de som arbetar med yngre barn, som menar att barnen kan vara med och bestämma till en viss del. Förskolläraren Åsa berättar:

De är med och sätter regler m.m. t ex fick de vara med och bestämma ang sittplatser. m.m. Se barnen som kompetenta människor så blir det bra diskussioner. De behöver i stor utsträckning vara med och påverka sin egen vardag (i det som barnen mår bra av, de kan inte påverka allt). (Åsa, 45 år)

I barngruppen på Åsas avdelning får barnen i enighet med både läroplanen (Lpfö18, 2018) och FN:s barnkonvention (UNICEF Sverige, 2018) vara delaktiga och ha inflytande i frågor som rör dem. Livsmedelsverket (2023) framhäver även i sina riktlinjer att måltiderna är en viktig del av förskolans demokratiarbete då ett ökat deltagande kan bidra till ett ökat ansvarstagande. Andra pedagoger nämner även att de äldre barnen är delaktiga genom måltidsgrupper där de får vara med i köket och hjälpa till.

Utav svaren är det en fjärdedel som inte tycker att barnen kan/ska påverka eller inte undersökt möjligheten än. En förskollärare skriver att barnen har ganska lite att säga till om och en annan att de är “ganska små” och ger som skäl att “det måste fungera rutinemässigt”. En positiv aspekt som några stycken lyfter är att de inte tidigare reflekterat över om barnen kan vara med och påverka men ska ta det vidare. Förskolläraren Miriam menar att det absolut är viktigt, men att de inte kan hamna i en låt-gå-pedagogik på grund av “viktigheten av en varierad kost”.

7.8 “De vet inte nåt annat”

Studien utgår från pedagogernas uppfattningar men vi vill även ta reda på hur vuxna tror att barn uppfattar de regler som finns kring måltiden och om vi utifrån hur de uttalar sig kan se vilket förhållningssätt till makt pedagogerna har.

En barnskötare skriver: “Vet inte, men de vet inte nåt annat och har inte fått klagomål via vårdnadshavare så tror det är ok för dom”. Andra pedagoger skriver att barnen ser reglerna som “rimliga”, “helt ok” och en uppger: “Ingen aning, förhoppningsvis positivt”.

Att pedagogerna inte vet hur barnen upplever reglerna kan tyda på att de varken reflekterat över eller försökt höra barnens perspektiv. Bara för att barnen vet vilka rutiner och regler som förväntas av dem att följa behöver det inte innebära att de uppfattar reglerna som bra eller gör motstånd som hörs. En annan tanke är att vissa normer på förskolan är outtalade och inte tydligt har förklarats för barnen och som Butler (Dolk, 2013) menar blir synliggjorda när barnen gör motstånd.

På förskolor där samtal om reglerna lyfts och barnen givits möjligheten att framföra sina upplevelser beskriver en förskollärare att barnen upplever reglerna som jättebra. Som bakgrund till detta hade ett kollage med barnens regler satts upp på väggen där varje barn fått komma på en regel som sedan skrevs ner på deras utklippta händer. Arbetssättet på förskolan ser vi som ett gott exempel där demokratin blir synlig och barnens röst blir hörda. Det möjliggör också en måltidssituation där reglerna blir tydliga och inte påverkas av vilken vuxen som sitter vid bordet. En vikarie eller den “hårda kollegan”, för att citera förskolläraren Emma, ges heller inte samma utrymme att fostra utifrån sina egna normer och regler.

7.9 Nationella riktlinjer

På frågan gällande Livsmedelsverkets nationella riktlinjer för måltiden i förskolan svarar endast en tredjedel att de känner till dokumentet, varav flera av dem beskriver att riktlinjerna inte används aktivt i verksamheten. Någon nämner att “de finns tillgängliga digitalt” och en annan förklarar: “Ja det finns men känns ibland som det är ett dokument som finns men man vet ej vad där står eller jobba med det.” Livsmedelsverkets förhoppning är att riktlinjerna ska användas som stöd i förskolor för att främja goda matvanor hos barn, de betonar “Att ge barnen en grund för bra matvanor är en satsning för framtiden.” (Livsmedelsverket, 2023, s. 3). De deltagare som redogör för att riktlinjerna faktiskt tillämpas i verksamheten menar på att de pratar om maten med barnen, om till exempel varför det är viktigt med mat och vätska för kroppen. Förskollärarstudent Hannah berättar:

Vi har fokus områden som har med hälsosamma vanor och då ingår såklart mat. Vi uppmuntras att arbeta med hållbar utveckling och att prata om mat med barnen. Varje månad lägger vi extra fokus på några grönsaker/frukter. Barnen får smaka på grönsaken tex, då tillagad på olika sätt, vi gör aktiviteter med inspiration av grönsaken. (Hannah, 32 år)

Flera respondenter hänvisar också till personalen i köket som är mer insatta i riktlinjerna och utgår från dessa när de planerar och lagar maten. En förskollärare nämner även att de har måltidsråd en gång i månaden där tankar och funderingar kring maten och måltiderna kan lyftas.

Utifrån de olika svaren samt att majoriteten av deltagarna inte ens känner till dokumentet ställer vi oss frågande till hur pedagoger egentligen ser på måltiden i förskolan. Arbetar de

aktivt för att faktiskt främja bra matvanor hos barnen eller ses måltiden bara som en rutinsituation som ska genomföras? Då styrdokument som läroplanen (Lpfö18, 2018) inte säger särskilt mycket om måltidssituationer i förskolan, vilket Sepp och Höijer (2016) också ser som problematiskt, fungerar Livsmedelsverkets riktlinjer (2023) som ett bättre stöd där vikten av måltidernas betydelse för barns hälsa, trivsel samt förutsättningar för lärande betonas. Även förslag på hur pedagoger kan arbeta för att skapa matglädje och hur mat och måltider kan integreras i det pedagogiska arbetet lyfts (Livsmedelsverket, 2023), vilket även Sepp och Höijer (2016) presenterat som positivt för både barn och vuxna i sin studie. I tidigare forskning presenterar Sepp m.fl. (2006) att det finns en avsaknad hos pedagoger kring vad de kan om matlära och att det speglas i en osäkerhet kring måltiden. Om fler förskolor sätter sig in i riktlinjerna samt litteratur och forskning kring matlära tänker vi att det medför ett förhållningssätt till mat och barn som främjar måltidssituationen likt Nahikian-Nelms (1997) påvisat i sin forskning i USA.

8. Diskussion

I detta avsnitt ger vi först en kort metoddiskussion och därefter en sammanfattning av vårt resultat och besvarar därmed våra frågeställningar. Det följs av en diskussion om vårt resultat i förhållande till teori och tidigare forskning, hur det kan bidra med kunskap till forskningsområdet samt resultatet i relation till förskollärares yrkesutövning. Därefter följs förslag på vidare forskning och avslutas med några slutord.

8.1 Metoddiskussion

Genom att använda oss av en frågelista där respondenterna kunde vara anonyma är vår slutsats att detta möjliggjorde fler ärliga svar än om vi skulle haft intervju som metod. Hur man som pedagog bemöter barn i förskolan och specifikt om konsekvenser gentemot barn är inblandade kan för vissa vara ett känsligt ämne och vid en intervju kanske vi inte fått reda på de konsekvenser som frågelistan möjliggjorde.

När vi formulerade frågorna tyckte vi att det fanns en tydlighet vad studien handlade om och som genomsyrade hela frågelistan, både i inlägget som publicerades på Facebook men även i inledningen i frågelistan. Då vi i frågelistan tyckte att det fanns en upprepning av ordet "måltiden" i frågorna valde vi i fråga 14 (se bilaga 1) att formulera oss "*14. Vad finns det för regler på din avdelning? Varför tror du dessa regler finns?*". Detta tolkades av några få respondenter som en fråga som gällde regler generellt på avdelningen och ledde därmed till att det blev ett bortfall i några av svaren då det inte framgick vad det fanns för regler kring just måltiden.

8.2 Vilka regler menar pedagoger finns för måltidssituationen i olika förskolor?

De regler som framkommer i studien är det får inte "slamsas" eller sjungas, tonläget ska vara lågt, man ska sitta still på sin stol med magen mot bordet, äta med gaffel och kniv och tugga med stängd mun. En tiondel av pedagogerna har som regel att barnen måste smaka på maten och det finns begränsningar i hur många gånger barnen får ta mat - maximalt två portioner. På en förskola behöver de äta upp ett knäckebröd innan de får ta mer mat. När det kommer till grönsaker finns regler om att lägga minst en eller två grönsaker på tallriken. Att sitta ner och vänta tills alla ätit upp är en av de regler som var mest återkommande i svaren och barnen måste ha en viss ålder för att duka av.

8.3 Vad grundar sig de reglerna i?

Reglerna som framkommer i vårt material finns på olika förskolor för att pedagoger upplever kaos, inte klarar av kladd, kan tappa aptiten eller för att måltiden ska vara en "trevlig stund för alla". Fler anledningar är på grund av tradition, att det alltid har varit så eller att reglerna bara finns där. Vissa deltagare betonar att de vill lära barnen att äta olika saker eller vänja dem vid en nyttig kost och tror då på att barnen tillslut börjar äta till exempel grönsaker om det varje dag ligger en grönsak på tallriken. En förklarar att reglerna finns för att det är "vanliga" regler och en annan beskriver att det handlar om ekonomin. Vissa regler grundar sig även i empatiska aspekter utifrån pedagogernas egna erfarenheter och upplevelser kring mat, exempelvis om de själva blivit tvingade att äta något mot sin vilja när de var yngre. Att pedagogerna ska vara goda förebilder är också en anledning som lyfts varför reglerna finns.

8.4 Hur används makt för att upprätthålla eller förändra reglerna kring måltidssituationen?

Genom tvång att smaka eller äta upp det ena före det andra blir makten synlig och om barnen inte följer vissa regler blir det konsekvenser för dem. Konsekvenserna kan vara att barnen får sin tallrik borttagen, sin stol utskjuten från bordet men måste fortfarande sitta kvar eller att de får duka av sist. Makten synliggörs också när pedagogerna är oeniga om reglerna och inte kan eller vill påverka för att reglerna sitter i väggarna. I några fall tycks det vara en generationsfråga men vi kan inte dra någon generell slutsats om detta då både äldre pedagoger motsatt sig regler som tvång att smaka och yngre pedagoger har förespråkade detta. På några förskolor har barnen fått vara delaktiga i att bestämma reglerna.

8.5 Resultatdiskussion

Resultatet vi har fått fram har stärkt vår hypotes kring hur olika det kan se ut på förskolor gällande måltidssituationen. Syftet med vår studie var att undersöka pedagogers uppfattningar kring regler vid måltidssituationer, vilka regler de menar finns och vad de grundar sig i samt om makt används för att upprätthålla eller förändra reglerna. Det visar sig att det är stora skillnader i både hur själva måltiden går till men även vad det finns för regler och vilka regler barnen förväntas följa utan att få konsekvenser. Det är regler kring både hur barnen ska bete sig vid bordet och vad de ska äta och det är tydligt att det finns en avsaknad av generella riktlinjer för hur en måltid i förskolan ska se ut. Detta har vi därför identifierat som ett problemområde då måltiden är en återkommande rutin i förskolan varje dag, flera gånger om dagen. Att måltiderna inte har strikta ramar som ska följas resulterar i att det är mer fritt och öppet för personalen att själva sätta sin egen prägel på normer eller regler som ska tillämpas på just sin avdelning eller förskola. Det visar sig resultera i regler utifrån pedagogers egna erfarenheter eller traditioner kring mat, vilket kan ses antingen positivt eller negativt för barnen beroende på hur framträdande barnens perspektiv är. Utifrån resultatet kan vi se att flera regler sitter i väggarna och alltid har varit så, vilket visar på ett bristande intresse och engagemang för just barnens behov och förutsättningar när det kommer till maten. De undantag som däremot synliggörs är när arbetslaget gemensamt bestämt regler eller som på en förskola där rektorn tagit fram en policy för måltiden till hela kommunen.

Att det inte finns några tydliga riktlinjer i Läroplanen för förskolan (Lpfö18, 2018) kring måltidssituationen tänker vi är en bakomliggande orsak till det stora tolkningsutrymmet och möjligheten att använda, eller missbruka, makt när det kommer till regler och normer. Tidigare forskning (Sepp och Höijer, 2016) problematiserar även detta och frågan vi ställer

oss är varför Skolverket fortfarande inte lyft måltider och skrivit fram riktlinjer i senaste revideringen? Vi är kritiska till att det inte skett en förändring då resultatet visar att pedagogernas egna regler kan kränka barnens frihet och integritet. Att det dessutom vid Göteborgs universitet finns en lucka i förskolläraryrket kring både måltidssituationen och hur bra matvanor kan främjas i förskolan underlättar inte för oss blivande förskollärare när vi kommer ut i verksamheten och ska anpassa oss vid de regler och normer som finns. Att istället ha en vetenskaplig grund att vila på skulle ses som en trygghet och stärka vår yrkesprofession.

Det stora tolkningsutrymmet har synliggjorts då resultatet visar att det finns olika regler vid olika bord på samma avdelning, vilket vi ser som någonting problematiskt. Barnen kan därmed få svårare att förhålla sig till reglerna och normerna och dessutom kanske även skuldbeläggas. Som en motreaktion till detta kan en omvänd maktdynamik uppstå där barnen gör motstånd (Dolk, 2013). Men då en individ aldrig kan vara säker på vilka konsekvenser hen får av sina handlingar (Foucault, 2002) kan barnens motstånd ändå resultera i situationer som kan kränka dem som individer, vilket framgår i resultatet. Reglerna som framkommit i studien ger tydliga exempel på att barnen även blir styrda av pedagogerna utan tvång, men i en riktning där de enligt Foucault formas (Rosendahl, 2016). Men formas de av skyddande sådana, regler kopplade till hälsa enligt Thornberg (2020), eller av regler som bygger på pedagogernas principer att äta grönsaker?

Den objektiva kapaciteten (Foucault, 2000) tolkar vi bli synlig både gentemot barnen på grund av läraryrket i sig men även i arbetslagen där antal år i förskolan kan vara avgörande om reglerna går att påverka eller inte. Pedagoger som inte heller vill se sig som en auktoritär ledare kan tänka sig använda en mer för barnen osynlig styrning (Emilson, 2016) där makten ändå är högst närvarande och ojämn fördelad.

Ytterligare en aspekt som visar sig utifrån avsaknaden av riktlinjer för måltider i läroplanen är att måltidssituationerna inte innehåller några strävansmål som barnen förväntas utveckla kunskaper inom. Det står således inte att barnen ska bli självständiga och lära sig äta med bestick, eller att de måste smaka på all mat som serveras, trots detta förekommer båda dessa regler i vårt resultat. Måltiderna borde på så sätt bli mer fria när det inte finns konkreta riktlinjer på vad som faktiskt är viktiga regler att tillämpa när det gäller bordsskick eller regler kring maten. Men utifrån resultatet ser vi att det förekommer en hel del regler som barnen förväntas följa och den fria tolkningen av hur en måltid kan vara leder istället till att måltiderna ser olika ut från förskola till förskola eller även mellan olika bord på samma avdelning. Om resultatet skulle visa att majoriteten av pedagogerna är pålästa och använder sig av de nationella riktlinjerna från Livsmedelsverket (2023) skulle tolkningsutrymmet förhoppningsvis bli mindre, men bristen på kunskapen kring mat och förhållningssättet kring måltider och barn begränsar detta. I sin yrkesutövning tror vi att pedagoger blir säkrare i sin roll vid matbordet om kunskapen är större kring mat och om det finns tydliga riktlinjer på avdelningen. Om det skulle vara mer fokus på *hur* pedagogerna pratar om mat än fixeringen att det ska ätas upp tänker vi som Nahikian-Nelms (1997) visat i sin forskning att det främjar en bättre inställning till maten och minskar risken för framtida problematik som ätstörningar.

Inställningen till måltiden är också en aspekt som påverkar hur måltidssituationen ser ut och vi kan se i resultatet att det skiljer sig åt vad pedagogerna bedömer som viktigast vid en måltid. Anser pedagogerna att den är viktig eller vill de bara "få den överstökad" för att gå vidare till nästa aktivitet? Läger de ner tid och engagemang tillsammans i arbetslaget för att den ska utvecklas och bli bättre för alla? Sker något systematiskt kvalitetsarbete i koppling

till måltiden och lyfts problem med oeniga regler till rektorn? Konflikter kring mat kan vara komplext då det kan vara ett laddat ämne beroende på egna upplevelser, vilket flera respondenter gett exempel på. Reglerna och normerna kring måltiden kan dessutom vara så segmenterade att möjligheten att påverka ses som liten eller omöjlig. Däremot visar resultatet att nya arbetslag möjliggör en förändring vilket vi ser som någonting positivt.

Både Johansson och Pramling Samuelsson samt Ryberg (2001; 2019) lyfter komplexiteten kring att måltiden både ska ses som ett tillfälle för omsorg och gemenskap likväl som ett tillfälle för barns lärande om matvanor och bordsskick och det synliggörs i resultatet där fostran tenderar att ha en mer central roll vilket vi baserar på alla de fostrande regler och konsekvenser som framkommit.

Hur hade det sett ut om det fanns tydliga riktlinjer på hur en måltid i förskolan *ska* gå till? Som skulle främja barnens självständighet där barnen får lyssna på sina egna mättnadssignaler och inte forceras till att smaka eller äta upp. Där tilltron till barnens kompetens är större än rädslan för kladd och utspillda mjölkglas. Resultatet visar att många pedagoger ser tiden som ett hinder i samband med måltiden och bakgrunden till detta kan vara ett organisatoriskt problem där antal pedagoger och storlek på barngrupper försvårar önskan om lugn och ro.

8.6 Vidare forskning

Som förslag på vidare forskning hade det varit intressant att höra barnens perspektiv kring normer och regler vid måltidssituationer. Hur barnen uppfattar de regler som finns och vad de själva skulle vilja ha för regler, samt undersöka om barnen får vara delaktiga och ha inflytande gällande reglerna. Relevanta metoder för detta kan vara både intervjuer och observationer för att få syn på flera aspekter. Att intervjua både pedagoger och barn kan möjliggöra att få syn på likheter och skillnader hur regler och normer faktiskt uppfattas.

8.7 Slutord

Vår förhoppning med denna studie är att pedagoger ska få upp ögonen för måltidssituationerna och reflektera över sin egen inställning och sitt förhållningssätt till regler och normer vid måltiden. Är reglerna verkligen anpassade för barnens bästa och deras behov eller är det oreflekterade regler som bara finns "för att det är vanligt"? Vad är det egentligen som styr hur och varför pedagoger agerar som de gör vid måltiden? Är de principfasta och menar att regler ska följas eller utgår de från ett empatiskt förhållningssätt där de sätter sig in i och faktiskt respekterar hur barnen känner sig vid måltiden?

9. Referenser

- Albon, D., & Hellman, A. (2019). Of routine consideration: 'civilising' children's bodies via food events in Swedish and English early childhood settings. *Ethnography and education*, 14(2), 153-169. <https://doi.org/10.1080/17457823.2017.1422985>
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (Tredje upplagan). Liber.
- Dolk, K. (2013). *Bångstyriga barn. Makt, normer och delaktighet i förskolan*. [Doktorsavhandling]. Stockholms universitet.
- Emilson, A. (2016). En värdefull förskola. I A. Emilson & I. Moqvist-Lindberg (Red.), *Värdefull förskola: perspektiv på värdepedagogiskt arbete* (s. 13-22). Studentlitteratur.
- Emilson, A., & Johansson, E. (2013). Participation and gender in circle-time situations in preschool. *International Journal of Early Years Education*, 21(1), 56-69. Doi:10.1080/09669760.2013.771323
- Eriksson-Zetterquist, U., & Ahrne, G. (2019). Intervjuer. I G. Ahrne & P. Svensson (Red.), *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 34-54). Liber.
- Foucault, M. (2000). The subject and power. I J.D. Faubion (Red.), *Essential works of Foucault, 1954-1984*. Vol. 3, Power. The New Press.
- Foucault, M. (2002). *Sexualitetens historia. Bd 1, Viljan att veta*. [Ny utg.]. Daidalos.
- Hagström, C., & Marander-Eklund, L. (Red.). (2005). *Frågelistan som källa och metod*. Studentlitteratur.
- Hellman, A. (2010). *Kan Batman vara rosa? Förhandlingar om pojkighet och normalitet på en förskola*. [Doktorsavhandling, Göteborgs universitet]. Gothenburg University Publications Electronic Archive. https://gupea.ub.gu.se/bitstream/handle/2077/22776/gupea_2077_22776_2.pdf?sequence=2
- Johansson, E., & Pramling Samuelsson, I. (2001). Omsorg – en central aspekt av förskolepedagogiken; Exemplet måltiden. *Pedagogisk Forskning i Sverige*, 6(2), 81-101. <https://open.lnu.se/index.php/PFS/article/view/1115>
- Koivisto Hursti, U-K., & Sjödén, P-O. (1997). Relations of taste and earlier experience with the likelihood of future consumption of specific foods in Swedish families with children age 7-17. *Ecology of Food and Nutrition*, 37(5), 429-453. <https://www.tandfonline-com.ezproxy.ub.gu.se/doi/epdf/10.1080/03670244.1998.9991559?needAccess=true>
- Larsen, A.K. (2018). *Metod helt enkelt: en introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. (Andra upplagan). Gleerups.

- Lilja, A. (2016) "Svara nu snällt på den lista, jag nu sänder!" – Om frågelistan som etnologisk arbetsmetod. *Nätverket 20*, 20-27.
<https://www.isof.se/download/18.22a992521791cc74e741fcf/1619816886886/Fr%C3%A5gelistan%20som%20etnologisk%20metod%20-%20lilja.pdf>
- Livsmedelsverket. (2023). *Nationella riktlinjer för måltider i förskolan*.
<https://www.livsmedelsverket.se/globalassets/publikationsdatabas/broschyrrer-foldrar/riktlinjer-for-maltider-i-forskolan.pdf>
- Läroplan för förskolan, Lpfö18*. (2018). Skolverket.
<https://www.skolverket.se/getFile?file=4001>
- Munck Sundman, U. (2013). *Hur barn gör måltid*. [Licentiatuppsats, Stockholms universitet]. Digitala Vetenskapliga Arkivet.
<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:611466/FULLTEXT01.pdf>
- Nahikian-Nelms, M. (1997). Influential factors of caregiver behavior at mealtime: A study of 24 child-care programs. *Journal of Dietetics Association*, 97(5), 505-509.
https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0002822397001302?fr=RR-%209&ref=pdf_download&rr=8035c6b059e72d8d
- Norman, J. (2003). *Språkspel i förskolan - uppfostran vid matbordet*. [Licentiatuppsats, Malmö högskola]. Digitala Vetenskapliga Arkivet.
<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1404551/FULLTEXT01.pdf>
- Rikshandboken i barnhälsovård. (u.å.). *Barns ätutveckling 0-6 år*. Hämtad 2023-11-04 från
<https://www.rikshandboken-bhv.se/amning-och-nutrition/mat-och-dryck---oversikt/barns-ätutveckling-0-6-ar/>
- Rosendahl, G. (2016). Måltiden som arena för olika slags samtal. I A. Emilson & I. Moqvist-Lindberg (Red.), *Värdefull förskola: perspektiv på värdepedagogiskt arbete* (s. 155-175). Studentlitteratur.
- Ryberg, L. (2019). *Måltiden i förskolan – barns utrymme i kommunikation och handling*. [Licentiatuppsats, Göteborgs universitet]. Gothenburg University Publications Electronic Archive.
https://gupea.ub.gu.se/bitstream/handle/2077/60213/gupea_2077_60213_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Sepp, H. (2013). *Måltidspedagogik: mat- och måltidskunskap i förskolan*. Studentlitteratur.
- Sepp, H. (2017). *Måltidspedagogik i förskolan: ett lustfyllt lärande*. (Första upplagan). Gothia fortbildning.
- Sepp, H., Abrahamsson, L., & Fjellström, C. (2006). Pre-school staffs' attitudes toward foods in relation to the pedagogic meal. *International Journal of Consumer Studies*, 30(2), 224-232.
<https://onlinelibrary-wiley-com.ezproxy.ub.gu.se/doi/full/10.1111/j.1470-6431.2005.00481.x>

- Sepp, H., & Höjjer, K. (2016). Food as a tool for learning in everyday activities at preschool - an exploratory study from Sweden. *Food & Nutrition Research*, 60(1).
<https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.3402/fnr.v60.32603?needAccess=true&role=button>
- Sunesson, G. (2016). Möten med barn som gör motstånd. I A. Emilson & I. Moqvist-Lindberg (Red.), *Värdefull förskola: perspektiv på värdepedagogiskt arbete* (s. 107-127). Studentlitteratur.
- Sveriges Utbildningsradio. (2016, 14 mars). *Från klimp till kalaspuffar*. UR Play.
<https://urplay.se/program/194787-ur-samtiden-barn-mat-och-halsa-fran-klimp-till-kalaspuffar>
- Thornberg, R. (2020). *Det sociala livet i skolan: socialpsykologiska perspektiv*. (Tredje upplagan). Liber.
- Trost, J. (2012). *Enkätboken*. (4., uppdaterade och utök. uppl.) Studentlitteratur.
- UNICEF Sverige. (2018). *Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter*.
<https://unicef.se/press-och-media/rapporter-och-publikationer/barnkonventionen-fullstandig-version>
- Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*.
https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25b05/1555332112063/God-forskningssed_VR_2017.pdf

Bilaga 1

Frågelista

Hej! Vi är två förskollärostudenterna som just nu skriver vår kandidatuppsats på Göteborgs Universitet. Vi vill ta reda på vad det finns för regler vid måltidssituationen i förskolan. Detta är något som engagerar oss då det både finns en lucka i styrdokument för förskolan och i vår utbildning kring detta, samt att reglerna och riktlinjerna är så olika från förskola till förskola.

Din medverkan är anonym och materialet vi samlar in kommer enbart användas till vår tänkta studie. Alla frågor är inte obligatoriska, men vi uppskattar om du vill svara på så många frågor som möjligt då dina tankar och uppfattningar är av stor betydelse för oss!

Tack på förhand!
Linnea och Tove

Dig själv

1. Din ålder?*

2. Könsidentitet:*

Kvinna

Man

Ickebinär

Annat alternativ

3. Titel/befattning:*

Förskollärare

Barnskötare

Utbildad barnskötare

Annat _____

4. Hur länge har du arbetat i förskolan?*

5. Har du någon utbildning inom matlära?

Ja

Nej

Om ja, vilken utbildning/kurs? _____

Förskolan

6. Vilken typ av förskola arbetar du på?

Kommunal

Privat

Föräldrakooperativ

Personalkooperativ

7. Vilken åldersgrupp finns på din avdelning?

Måltiden

8. Hur serveras måltiderna? Exempelvis buffé eller bordsservering vid lunchen

9. Var sker måltiderna? Exempelvis på avdelningen eller i en matsal

10. Beskriv hur en måltidssituation kan se ut:

11. Vad tycker du är viktigast vid en måltidssituation?

Regler

Vi använder oss av begreppet regler, men det kan även innefatta riktlinjer, vanor och rutiner eller oskrivna regler vid måltidssituationer. Exempel på regler kan vara att barnen måste smaka på allt, sitta på bestämda platser eller äta det ena före det andra.

12. Vilka regler tycker du är viktiga att ha vid måltiden och varför?

13. Vilka regler skulle du aldrig tillämpa vid måltiden och varför?

14. Vad finns det för regler på din avdelning? Varför tror du dessa regler finns?*

15. Hur har reglerna framkommit på avdelningen?

16. Hur tror du barnen upplever reglerna som finns?

17. Hur ser du på din egen möjlighet att påverka och/eller kringgå reglerna?

18. Vilka utmaningar upplever du i samband med regler vid måltiden?

19. Vilka konsekvenser kan det bli för barnen om reglerna vid måltiden inte följs?

20. Hur ser du på möjligheten att anpassa reglerna vid måltiden efter barnens individuella behov och förutsättningar?

Exempelvis barn i behov av särskilt stöd, barn med neofobi eller selektivt ätande.

Neofobi = rädsla för ny mat.

21. Hur ser du på möjligheten att involvera barnen i att skapa och upprätthålla regler vid måltiden?

22. Finns det något du vill ändra på vid måltiden och i så fall av vilken anledning?

23. Känner du till Nationella riktlinjer för måltiden i förskolan?*

Nationella riktlinjer för måltiden i förskolan är ett dokument från Livsmedelsverket som lyfter fram hur måltiden kan göra skillnad för lärandet, hälsan och miljön.

Ja

Nej

24. Om ja, används dessa riktlinjer i verksamheten och i så fall på vilket sätt?

25. Ange din mejl om du skulle vara intresserad av att ställa upp på en kortare intervju digitalt om detta skulle bli aktuellt.

Tack för din medverkan!

Stort tack för att du tog dig tid att svara, dina svar är värdefulla för vår uppsats och framtida forskning.

Linnea och Tove